

być przedmiotem szczególnej uwagi ucznia, mianowicie: *rozmaitość dźwięków* dodawanych do zgłosek wiersza i *stosunek wzajemny* tychże dźwięków.

Gdybyśmy słowa hymnu „Jeszcze polska niezginęła“, stosownie do ich rytmu (podanego w poprzednim rozdziale) chcieli zaśpiewać na jednym tylko dźwięku, to nikt nie uważałby tego za melodię, bo melodią nazywamy szereg *rozmaitych* tonów po sobie śpiewanych. Byłaby to raczej recytacja z natury rzeczy monotonna (jednotonowa), jak to słyszymy przy niektórych modlitwach kościelnych, śpiewanych przez księży.

Rozmaitość po sobie następujących tonów nie może być dowolna, lecz musi podlegać prawom *tonalności*, wymagającym, aby oddalenia poszczególnych tonów stosowały się do jakiejś określonej *gamy* i jej *toniki* t. j. tonu, przy którym uczuwamy najwyraźniej, że gama (a względnie melodia) zakończyła się. Gamą, (litera greckiego alfabetu) nazywamy szereg tonów kolejno idących do góry lub dół na podobieństwo schodów, skąd też pochodzi używana zamiast gamy nazwa *skala* (scala = schody), jako też i wyraz *stopień* na określenie każdego z kolei tonu gamy, przyczem w piśmie używamy cyfr rzymskich:

Gama C:	<i>c</i>	<i>d</i>	<i>e</i>	<i>f</i>	<i>g</i>	<i>a</i>	<i>h</i>	<i>c</i> ¹
Stopnie:	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Nazwy włoskie:	<i>do</i> ,	<i>re</i> ,	<i>mi</i> ,	<i>fa</i> ,	<i>sol</i> ,	<i>la</i> ,	<i>si</i> ,	<i>do</i> .

Półton i cały ton.

Śpiewając skalę lub wsłuchując się w nią, zauważyć trzeba koniecznie, że pomiędzy poszczególnymi jej stopniami zachodzą odległości dwojakie: mniejsza to jest tak zwany *półton* będący wogóle, najmniejszą w muzyce odległością (mniejsze mogą istnieć, lecz w naszym systemie czyli układzie nie są używane) i większa t. j. *cały ton* (odległość złożona z dwu półtonów $\frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 1$). W gamie C, powyżej przytoczonej, a najprostszej ze wszystkich, półtony znajdujemy między III a IV i VII a VIII inne odległości są *całymi tonami* (I — II, II — III, IV — V, V — VI, VI — VII).

Gamę C uważamy dlatego za najprostszą, ponieważ w piśmie nutowym obywa się bez wszelkich znaków podwyższających lub znizujących, bez których inne gamy obywać się nie mogą.

Podwyższanie i obniżanie gamy majorowej (*dur*).

Ponieważ gamę można zaśpiewać od każdego tonu obranego za tonikę, przeto będziemy mieć tyle gam, ile jest tonów w gamie t. j.